

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В КИТАЙ

ЯН ЙЕНДЗИЕ (КИТАЙ)

Българската литература е представена в Китай много години преди освобождението му от капитализма. Големият китайски литератор, мислител и революционер Лу Сюн обръща подчертано внимание на превеждането на чужди литератури, борещи се против мракобесието, за социално и национално освобождение на своите народи. Той пръв представя на китайския народ българската литература. През 1921 г. Лу Сюн превежда разказа на патриарха на новата българска литература Иван Вазов „Вълко на война“ и написва пламенна и подробна бележка за живота и творчеството на автора. През 1935 г. той превежда и „Една българка“. Бившият председател на Съюза на китайските писатели и един от най-известните китайски литератори Мао Дун превежда през 20-те години разказа на Вазов „Иде ли?“, „Старият вол“ и други разкази на Елин Пелин. Известният китайски книгоиздател Ху Юйджи е превел „Една изгубена вечер“ от Вазов. Видният съвременен китайски писател, председател на Съюза на китайските писатели Ба Дзин е превел разказа на Добри Немиров „Ридо“. Но все пак преди освобождението на страната от капитализма в 1949 г. преведените в Китай български литературни произведения са много малко. По налични данни до 1 октомври 1949 г. в Китай са преведени само пет книги от български писатели: „За едно кътче на душата“ (разкази от Георги Стаматов, 1929), „Разкази“ от Иван Вазов (1931), „Български разказвачи“ (1937), „Български разкази“ (16 писатели, представени с по един разказ, 1945) и „Бай Ганю“ от Алеко Константинов (1946). Към тях може да се прибавят още няколко разказа и стихотворения, поместени в сборници и литературни списания. Известният преводач Сун Юн е превел „Българска христоматия“, издадена на есперанто, в която са събрани разкази и стихотворения от 40 български писатели.

Преди освобождението на Китай в 1949 г. се появяват и първите статии за българската литература. Ду Ин (псевдоним на Джоу Дзюжън, брат на Лу Сюн) най-рано запознава китайските читатели с българската литература. В статията му „Тъжни струни“, публикувана в книжка 9 на списание „Хънан“ от 1908 г. и посветена на литературата на потиснатите народи в Европа, са споменати имената на Раковски, Ботев и Вазов.

Българската литература е представена системно и в широк мащаб едва след създаването на Китайската народна република.

По първоначални данни за повече от 30 години са преведени творби от около 90 български писатели, в това число 47 отделни книги от 27 писатели, 13 сборника с творби на различни автори и 5 сборника с творби на писатели от няколко страни. Наред с това във вестници и списания са печатани и други произведения на български автори.

В Китай българското народно творчество е представено с антологияте „Български народни песни“ (1958), „Български народни приказки“ (1954) и отпечатания през 1983 г. нов сборник с български народни приказки „Око на пирата“. Първата книга съдържа 78 народни песни с разнообразна тематика, посветени на различни народни празници, втората — 12 народни приказки, а третата — 31 народни приказки.

Най-често представяни автори от българската възрожденска литература са Каравелов и Ботев. Най-известната творба на видния български писател Каравелов — „Българи от старо време“ — и три други разказа са включени в книгата под заглавие „Българи от старо време“ (1955). Друга известна негова творба — „Войвода“ — е включена в „Разкази от Източна Европа“ (1979). Ненадминатите стихотворения на Ботев, този връх на българската възрожденска литература, велик революционер и поет, имат много преводи в Китай. В „Събрани стихотворения“ на Хр. Ботев (1956, 1959) са включени всичките му 20 стихотворения.

Най-рано и най-често превеждани са творби на патриарха на новата българска литература, крупния белетрист-реалист и поет-патриот Иван Вазов. Известният му роман „Под игото“ е преведен на китайски език още в първите години след създаването на народната република и е претърпял досега пет издания. Романът е сверен с оригинала и е отпечатан в пълен превод през 1982 г. В Китай са издадени 10 сборника с повести и разкази на Вазов. Неотдавна бе пре-

веден пътеписът му „Един кът от Стара планина“. През 1982 г. излезе от печат книгата „Избрани стихотворения“ на Вазов, в която са събрани 84 негови стихотворения и поемата му „Грамада“.

От българската литература след Вазов най-често превеждан е Елин Пелин. Досега са издадени три сборника с негови повести и разкази, а много негови творби са включени в антологични и сборници с произведения на различни писатели. Излезлите през 1980 г. „Избрани творби“ на Елин Пелин включват 70 разказа, повестите „Гераците“ и „Земя“ и др. Този том е най-пълният негов превод досега у нас. За китайските деца са преведени и някои от прекрасните приказки на Елин Пелин.

Със свои разкази и превод на китайски език е представен и критическият реалист Г. Стаматов. В излезлите досега три негови книги са включени повече от 20 разказа. Писателите от това време, като Ал. Константинов, А. Страшимиров, П. Ю. Тодоров, също са известни на китайските читатели.

Най-често представяният български писател след Първата световна война е Г. Караславов. Романът му „Снаха“ е претърпял две издания (1955, 1956). През 1982 г. излезе от печат и повестта му „Танго“. В преводната литература от български език са застъпени и повестта „Холера“ и някои разкази от Л. Стоянов, разказът „По жицата“ и други осем разказа от Й. Йовков, някои разкази от Г. Райчев, Кр. Белев и Г. Белев.

Най-пълно е представена в Китай българската поезия от този период. У нас са издадени редица сборници с произведения на най-добрите ѝ представители Хр. Смирненски и Н. Вапцаров. През юли 1952 г. литературните среди проведоха тържествено събрание по случай 10-годишнината от гибелта на Вапцаров. Събранието беше ръководено от тогавашната председателка на Съюза на китайските писатели Дин Лин, а известният поет Ай Цин изнесе доклад за личността и творчеството на Вапцаров. Ботев, Смирненски и Вапцаров са широко известни в Китай като „трима големи български революционни поети“. През 1955 г. изтъкнатият литературатор и преводач Гъ Баоцюан направи обширен доклад за живота и творчеството на тримата поети. Много разкази на Смирненски също са преведени на китайски език. Своя отделна стихосбирка на китайски език има и Хр. Радевски (1961). Преведена е и поемата на Гео Милев „Септември“ (1955). През 1958 г. бе организирана възпоменателна вечер в чест на 80-годишнината от рождението на Пейо Яворов от страна на Съюза на китайските писатели и Пекинската библиотека.

От българската литература след 9 септември 1944 г. най-разпространена е белетристиката. Това са романите „Тютюн“ от Д. Димов (1959), „Железният светилник“ от Д. Талев (1961), „МТ станция“ от А. Гуляшки (1956), първата част от романа „Път“ („Гарчо“) от Ст. Ц. Даскалов (1955), „Знамена над стадиона“ (1956), „Втора рота“ (1957), „Барьерата“ (1981), „Белият гущер“ (1983) и „Испанска холера“ (1983) от П. Вежинов, „Нонкината любов“ от Ив. Петров (1959), „Училище за смелите“ (1957) и „Перуника“ (1981) от Ем. Коралов и „По стръмнините“ от Х. Русев (1962). Със свои разкази и повести са представени и писателите Б. Априлов, Др. Асенов, О. Василев, В. Воденичарски, Кр. Григоров, Т. Данаилов, Ст. Ц. Даскалов, З. Евтимова, Калина Малина, К. Калчев, А. Каменова, А. Каралийчев, Н. Кирилов, Ем. Манов, Д. Маринов, Ив. Мартинов, Н. Месечков, Ан. Михайлов, П. Незнакомов, Ив. Остриков, Ив. Петров, Б. Райнов, С. Северняк, З. Сребров, Ем. Станев, Л. Стоянов, Д. Талев, Н. Хайтов и др. Скоро ще излезе от печат и романът на П. Вежинов „Нощем с белите коне“.

Със свои стихове са представени поетите Ламар, Н. Фурнаджиев, Ел. Багряна, Мл. Исаев, П. Матев, Б. Божилков, Б. Райнов, Ив. Мирчев, Леда Милева и В. Андреев. Някои стихотворения за Китай от Мл. Исаев, Ив. Мирчев, Леда Милева и др. автори също са преведени на китайски език.

Преведени са драмите „Тревога“ и „Щастие“ от О. Василев, „Първият удар“ от Кр. Кюляков. „Първият удар“ бе поставена в Шънян и Пекин. През миналата година бе преведена пиесата „Златното покритие“ от Др. Асенов.

Наред с горепосочените приказки от Елин Пелин българската детска литература е представена и с „Лакомото мече“ от Ем. Станев (1956), „Овчарчето Калитко“ от Ив. Хаджимарчев (1954) и „Невероятните приключения на Билинка Разпилянка и Живко Ленивко“ от М. Лъкатики (1983).

В областта на литературната теория и критика още през 50-те години са преведени много статии и изказвания за литературата и изкуството на великия вожд и учител на българския народ, бележит деец на международното работническо движение, голям приятел на китайския народ Георги Димитров. В чест на 100-годишнината от рождението на великия комунист излезе от печат ново, допълнено издание на „Георги Димитров за литературата, изкуството и културата“. Преведени и събрани в една книга под заглавие „В защита на социалистическия реализъм“ са „Винаги сред народа, по-близо до живота“ от Т. Живков и някои статии на известния литературен теоретик Т. Павлов, на А. Гуляшки и П. Данчев. Преведени са и статии на П. Зарев и Е. Каранфилов.

От горепосоченото може да се каже, че в Китай са постигнати значителни успехи в превеждането и представянето на българската литература. Особено от 30 години насам, след освобождението на Китай от капитализма, представителите на българската литература от всички периоди са в основни линии представени в Китай, а повечето от преведените произведения са най-добрите им творби.

Като правим равностметка, можем да открием и някои немалки недостатъци. Не е застъпена още старата българска литература. Още не са представени в Китай някои важни възрожденски писатели, като В. Друмев, Д. Чинтулов, Г. С. Раковски и П. Р. Славейков. Прекрасните очерци, публицистични статии и фейлетони на Ботев също не са застъпени. Представителите на различните течения в следосвободенската българска литература са почти непознати. Не са представени например марксистката литературна теория на Д. Благоев, произведенията на Д. Полянов, Г. Кирков, Т. Влайков, Пенчо Славейков, Пейо Яворов, Св. Минков, Хр. Ясеннов, Чудомир, Н. Ланков, К. Зидаров, Кр. Велков.

Въпреки че българската литература след 9 септември 1944 г. е сравнително добре представена, има и празноти, особено по отношение на последните едно-две десетилетия, но и от по-рано. Още нищо не е преведено от произведенията на Ил. Волен, Й. Радичков, Д. Фучеджиев и др. автори, от стихотворенията на Дора Габе, В. Ханчев, В. Петров, Бл. Димитрова, Д. Методиев, Д. Пантелеев, Ив. Бурин, Р. Ралин, Г. Джагаров, П. Пенев, Вл. Голев, Ив. Пейчев, Л. Левчев, Л. Стефанова, Д. Дамянов, Ал. Геров и др. поети.

Повечето от представените произведения на български писатели са препреведени от руски, английски, есперанто и немски. Напоследък все повече български творби се превеждат направо от български език. Такива са: „Георги Димитров за литературата, изкуството и културата“, „Събрани стихотворения“ на Хр. Ботев, „Втора рота“ на П. Вежинов, „Първият удар“ на Кр. Кюлявков, „Перуника“ на Ем. Коралов, „Танго“ на Г. Караславов, „Избрани стихотворения“ на Ив. Вазов, приказките „Око на пирата“, „Избрани разкази“ от Ем. Станев и много повести, разкази и стихотворения, поместени в литературните списания.

Интересът на китайските читатели към чуждестранната литература се увеличава от ден на ден. Ние сме уверени, че с усилията на другарите, които се занимават с превеждане и изследване на чуждестранната литература, занапред ще се превеждат все повече и по-разнообразни български литературни произведения, а китайските българисти ще пишат все повече статии за българската художествена литература.

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В КИТАЙ

(Библиографска справка)

Заглавие	Автор	Преводач	Година
„За едно кътче на душата“ (разкази)	Георги Стаматов	Джун Сиенмин	1929
„Разкази“	Иван Вазов	Сюн Юн	1931
„Български разказвачи“	сборник	Юй Даюан и др.	1937
„Български разкази“	сборник	Сун Юн	1945
„Бай Ганю“	Алеко Константинов	Хун Фан	1946
„Отечество любезно“ (избрани творби)	Иван Вазов	Сун Юн	1951
„По жицата“ (разкази)	Йордан Йовков	Ма Цинхуай	1951
„Защитникът на мира“ (разкази)	сборник	Хуан Дзунсиен	1952
„Български разкази“	сборник	Чън Дъни и Цю Уей	1952
„Под игото“	Иван Вазов	Ши Джъуен	1952
„Селски разкази“	Ст. Ц. Даскалов	Чън Лянтин	1953
„Избрани стихотворения“	Никола Вапцаров	Лин Фан и Гуи Му	1953
„Негостолубиво село“ (разкази)	Иван Вазов	Хуан Дзунсиен	1953
„Борба за мир“ (разкази)	сборник	Лао Жън	1954
„Червеният шъркел“ (разкази)	сборник	Фън Бинджун	1954
„Отмъщения“ (разкази)	сборник	Дзин Фу	1954
„Овчарчето Калитко“	Иван Хаджимарчев	Лю Чаодзиен	1954
„Български народни приказки“	антология	Ша Ли	1954
„Гарчо“	Ст. Ц. Даскалов	Сюй Дзигуй и др.	1955
„Снаха“	Георги Караславов	Чън Дъни	1955
„Българи от старо време“	Любен Каравелов	Хай Цън и др.	1955
„Избрани разкази“	Елин Пелин	Ян Тисин	1955
„Земя“	Елин Пелин	Фан Уън	1955
„Холера“	Людмил Стоянов	Дзан Джън	1955
„Тревога“	Орлин Василев	Тиен Дауй	1955
„Разкази“	Георги Стаматов	Дзин Къму	1955
„Утро“ (разкази)	сборник	Ян Хуа	1956
„Знамена над стадиона“	Павел Вежинов	Ян Хуа	1956
„Митрофан и Дормидолски“	Иван Вазов	И Син	1956
„Лакомото мече“	Емилиян Станев	И Син	1956
„Събрани стихотворения“	Христо Ботев	Ян Йендзие и Йе Минджън	1956
„В българското село“ (разкази)	сборник	Ши Чън	1956
„МТ станция“	Андрей Гуляшки	Ма Синчън	1956
„Втора рота“	Павел Вежинов	Бей Суъ	1957
„Училище за смелите“	Емил Коралов	У Шису	1957
„Лисица“ (разкази)	сборник	Сюй Ай и др.	1957
„Щастие“	Орлин Василев	Ян Сюи	1958
„Повести“	Иван Мартинов	Су Пън и др.	1958
„За литературата, изкуството и науката“	Георги Димитров	Ян Йендзие и Йе Минджън	1958
„Разкази“	Георги Стаматов	Уан Юелан и др.	1958
„Български народни песни“	антология	Лао Жун	1958
„Избрани творби“	Христо Смирненски	Сун Юн	1959
„Нонкината любов“	Ивайло Петров	Юан Сяншън	1959
„Тютюн“	Димитър Димов	Цин Шуй	1959
„Първият удар“	Крум Кюляков	Йе Минджън и Джан Циншай	1959
„Избрани стихотворения“	Никола Вапцаров	Джоу Сюйлян и др.	1959
„Избрани стихотворения“	Христо Радевски	Ду Чъннан	1961
„Железният светилник“	Димитър Талев	Юан Сяншън	1961
„По стръмнините“	Харалан Русев	Йен Дзиджун	1962
„Избрани стихотворения“	Христо Смирненски и Никола Вапцаров	Сун Юн и др.	1965
„Избрани творби“	Елин Пелин	Чън Уънюн и др.	1980
„Перуника“	Емил Коралов	Дзин Пилян	1981
„Танго“	Георги Караславов	Ян Яонан	1982
„Под игото“ (пълнен превод)	Иван Вазов	Ши Джъуен	1982
„Избрани стихотворения“	Иван Вазов	Ян Йендзие	1982
„За литературата, изкуството и културата“	Георги Димитров	Ян Йендзие и Йе Минджън	1982
„Окоето на пирата“	антология	Джи Бай и Уй Лин	1983
(български народни приказки)			
„В тиха вечер“ (повести и разкази)	Емилиян Станев	Юй Джихъ	1983